

Jemielity, Witold

Zgromadzenia zakonne rzymsko-katolickie w północno-wschodniej Polsce

Studia Teologiczne 20, 337-362

2002

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. WITOLD JEMIELITY

ZGROMADZENIA ZAKONNE RZYMSKO-KATOLICKIE W PÓLNOCNO-WSCHODNIEJ POLSCE

Treść: Wstęp. 1. Domy męskie. 2. Domy żeńskie. Podsumowanie.

Wstęp

Autor odtworzył s i e ć istniejących od początku do 2000 r. klasztorów męskich i żeńskich na obszarze diecezji białostockiej, drohiczyńskiej, etckiej, łomżyńskiej i siedleckiej; czyli w północno – wschodniej Polsce. Swoje opracowanie oparł na literaturze dotyczącej zakonów, encyklopediach, zestawieniach parafii i klasztorów z poszczególnych pięciu diecezji i ankietach wysłanych do zgromadzeń zakonnych.

Życie zakonne jest specyficzną formą życia chrześcijańskiego, w którym oprócz wspólnych wszystkim wierzącym przykazań, przyjmuje się również obowiązek praktyki rad ewangelicznych przez śluby czystości, ubóstwa i posłuszeństwa. Jan Paweł II w adhortacji apostołskiej *Vita consecrata* z 1996 r. pisał: „Życie konsekrowane, głęboko zakorzenione w przykładzie życia i nauczania Chrystusa Pana jest darem Boga Ojca udzielonym Jego Kościołowi za sprawą Ducha Świętego. Dzięki profesji rad ewangelicznych charakterystyczne przymioty Jezusa – dziewictwo, ubóstwo i posłuszeństwo – stają się w pewien swoisty i trwały sposób „widzialne” w świecie, a spojrzenie wiernych zwraca się ku tajemnicy Królestwa Bożego, które jest obecne w historii, ale w pełni urzeczywistni się w niebie”. Historia życia zakonnego sięga pierwszych wieków dziejów Kościoła, a ściślej mówiąc przełomu III/IV wieku. Do Polski życie zakonne przyszło wraz z chrześcijaństwem.

W czasie pierwszego rozbioru Polski istniało w granicach Rzeczypospolitej 27 zakonów męskich zgrupowanych w około 1200 klasztorach lub domach z ogólną liczbą około 16 tys. członków. Wśród nich liczono 10 tys. kapłanów, ponad 2 tys. kleryków i ponad 3 tys. braci.

Żeńskich domów zakonnych było tylko 152. W wyniku rozbiorów, tereny obecnej diecezji białostockiej i częściowo diecezji drohiczyńskiej znalazły się w Cesarstwie Rosyjskim, zaś obszary obecnych diecezji łomżyńskiej, siedleckiej, częściowo drohiczyńskiej i ełckiej w Księstwie Warszawskim a po 1815 r. w Królestwie Polskim; część diecezji ełckiej do II wojny światowej była w Prusach¹. W XIX wieku nastąpiło szereg kasat, czyli likwidacji domów zakonnych, zarówno w Królestwie Polskim, jak w Cesarstwie Rosyjskim. W 1819 r. w Królestwie Polskim zniesiono 25 domów męskich i 4 żeńskie. W dekrete kasacyjnym stwierdzono ponadto, iż likwidacji ulegają wszystkie inne domy zakonne, które z różnych przyczyn uległy zniszczeniu, opuszczeniu lub posiadają małą liczbę osób i nie mogą utrzymać się samodzielnie. W 1864 r. na obszarze Królestwa istniało 197 klasztorów, w tym 155 męskich z 1635 zakonnikami i 42 żeńskie (łącznie z 21 szpitalami) z 549 siostrami. Ukaz carski z 27 października/ 11 listopada z 1864 r. zniósł 114 klasztorów. Resztę klasztorów określono jako nieetatowe (nadliczbowe) oraz etatowe. Pierwsze miały być zamykane, gdy liczba ich członków spadnie poniżej ośmiu, a zabroniono przyjmowania nowicjuszy. Drugie mogły przyjmować kandydatów, ale dopiero po uzyskaniu zgody władzy cywilnej, a ta pozwalała tylko wyjątkowo. W 1904 r. w Królestwie Polskim pozostało siedem męskich klasztorów z 59 zakonnikami a z żeńskich osiem klasztorów z 59 zakonnkami. W Cesarstwie Rosyjskim przed kasatą z 17 lipca 1832 r. istniało 325 klasztorów męskich, nie licząc unickich bazylianów. W ciągu jednego roku zlikwidowano 196 klasztorów. W 1846 r. na terenie Rosji znajdowały się jeszcze 72 klasztory męskie i 34 żeńskie. W latach 1847 – 1860 rząd carski zniósł 36 klasztorów².

Ponieważ jawne zakony nie mogły swobodnie istnieć i się rozwijać, powstawały nowe i w ukryciu. Szczególnie zasłużył się kapucyn Honorat Koźmiński, który powołał do życia piętnaście zakonnych żeńskich, opartych na regule św. Franciszka z Asyżu. Aby nie zwracać na siebie

¹ Por. W. J e m i e l i t y, *Parafie rzymskokatolickie w północno – wschodniej Polsce, w: Granice i pogranicza*, pod red. M. Liedke, J. Sadowskiej, J. Trynkowskiego, t. 2, Białystok 1999, s. 39 – 55.

² J. W y s o c k i, *Dzieje Kościoła w Rzeczypospolitej w okresie stanisławowskim*, w: *Historia Kościoła w Polsce*, pod red. B. Kumora i Z. Obertyńskiego, t. 2, cz. 1, Poznań-Warszawa 1979, s. 73, 80; tenże, *Dzieje Kościoła w zaborze rosyjskim*, w: *Historia Kościoła w Polsce*, t. 1, cz. 2, Poznań-Warszawa 1974, s. 469. P. P. G a c h, *Kasaty zakonów na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej i Śląska 1773-1914*, Lublin 1984, s. 105, 155, 161, 180. E. J a b ł o ņ s k a - D e p t u ł a, *Przystosowanie i opór. Zakony męskie w Królestwie Polskim*, Warszawa 1983, s. 53 n.

uwagi władz cywilnych, siostry pozostawały w ubiorach cywilnych; były niehabitowe. Ponadto w latach 1850 – 1918 powstały dwadzieścia trzy żeńskie kongregacje habitowe polskiego pochodzenia, założone pod zaborami bądź w środowiskach polskich poza dawnymi granicami kraju. Pomimo kasat z lat 1860 – 1905, przed I wojną światową ogólna liczba zakonnice wzrosła wielokrotnie. Dynamiczny rozwój wspólnot życia konsekrowanego w Polsce niepodległej przerwała II wojna światowa, potem nastąpiły poważne zmiany w geografii domów zakonnych i wielkie migracje. W pierwszych latach po wojnie władze państwowe pozwalały na powrót zgromadzeń do działalności przedwojennej, ale poczynając od 1949 r. wykluczały osoby zakonne z życia społecznego, państwo przejęło np. 680 przeszkoli, 240 domów dziecka i 80 szkół. W tej sytuacji zakonnice, tracąc dzieła i jednocześnie domy, angażowały się w prace parafialne. Powszechnym zjawiskiem stało się obejmowanie parafii przez męskie wspólnoty zakonne, często nawet wbrew ich regule. W 1967 r. 2,5 tys. sióstr pracowało jako katechetki, ponad 3 tys. jako opiekunki chorych z ramienia parafii, zakrystianki, organistki, w pracach gospodarczych na plebaniach, w kuriach biskupich i w seminariach duchownych. Wszystkie wspólnoty wykonywały podobne prace, niemniej pielęgnowały swoją duchową specyfikę na forum wewnętrznym, a także podejmowały właściwe im nowe rodzaje działalności. W 1997 r. w Polsce było 59 zakonów męskich (męskich instytutów życia konsekrowanego), skupiających ponad 13 tys. osób oraz 129 żeńskich instytutów życia konsekrowanego – około 25 tys. zakonnice³.

1. Domy męskie

AUGUSTIANIE – EREMICI. Zakon powstał w 1256 r. we Włoszech w wyniku złączenia kilku kongregacji pustelniczych. Został oparty na regule św. Augustyna. Ma na celu prace duszpasterskie i misyjne, podejmuje też działalność naukową. Augustianie – Eremici byli w chrześcijaństwie zachodnim od schyłku średniowiecza jednym z największych zakonów, ale w Polsce w XVII i XVIII w. stanowili najślabiej rozwijający się zakon żebraczy. Encykl. Kośc., t. 1, s. 1073 zawiera bibliografię. Włodawa Orchówek (S). W 1610 r. objęli parafię, 1864 r. ulegli kasacji i nie powrócili⁴.

³ B. Ł o z i ń s k i , *Leksykon zakonów w Polsce*, Warszawa 1998, s. 13 n. M. W ó j c i k , *Zgromadzenie Sióstr Służek NMP Niepokalanej*, Mariówka 1978, s. 53.

⁴ W opracowaniu zastosowano skróty nazw diecezji: Diecezja Białostocka = B, Diecezja Drohiczyńska = D, Diecezja Ełcka = E, Diecezja Łomżyńska = Ł, Diecezja Siedlecka = S.

BRACIA SERCA JEZUSOWEGO. Zgromadzenie Braci Posługi Kościelnej pod wezwaniem Najświętszego Serca Jezusa zostało założone w 1923 r. przez Andrzeja Stanisława Kubiaka. Bracia pracują jako organiści i kościelni, w kancelariach parafialnych, seminariach duchownych i kuriach diecezjalnych. Łomża, ul. Sadowa 3, 1948 – 1983, 15 12 1984 – 2000, są trzej bracia.

BERNARDYNI. Bracia Mniejsi Regularnej Obserwacji, w Polsce i na Litwie zwani Bernardynami. Zakon żebraczy, założony na początku XIII w. przez św. Franciszka z Asyżu. Do 1517 r. wraz z braćmi mniejszymi konwentualnymi stanowili jeden zakon, potem bracia obserwanci starali się zachować dosłownie regułę św. Franciszka. Encykl. Kośc., t. 5, s. 473 zawiera bibliografię. Krasnybór (E), byli w latach 1664 – 1684, ustąpili miejsca dominikanom. Krześlin (S), fundacji Mikołaja Kuczyńskiego 1743 r., kasata 1864 r. W drugiej połowie XVIII w. 14 zakonników. Łuków (S), kasata 1864 r. Ostrołęka (Ł), klasztor powstał 1666 r., kasata 1864 r., 1772 r. – 24 zakonników, 1819 r. – 5, 1835 r. – 8, 1864 r. – 9. Tykocin (Ł), fundacji Marcina Gasztołda 1479 r., po powstaniu styczniowym nieetatowy, 1871 r. zakonnicy wyjechali, parafię przejęli księża świeccy, 1791 r. – 8 zakonników, 1823 r. – 6, 1861 r. – 10.

DOMINIKANIE. Zakon Kaznodziejski. Założony na początku XIII w. przez św. Dominika, prowadzi misje i prace duszpasterskie, kładzie nacisk na wszechstronne kształcenie się, zwłaszcza w teologii. Encykl. Kośc., t. 4, s. 69 zawiera bibliografię. Choroszcz (B), fundacji Michała Paca 1654 r., kasata 1832 r., w klasztorze zamieszkał duchowny prawosławny. Janów Podlaski (S), fundacji biskupa Stanisława Gomolińskiego 1602 r., kasata 1864 r., 1773 r. – 6 księży. Klimówka (B), klasztor założony 1686 r. przez Adama i Jana Jaskóldów, zakonnicy pracowali w parafii, kasata 1832 r. Krasnybór (E), klasztor od 1684 r., uposażony przez Konstantego Chreptowicza, przestał istnieć 1825 r., zazwyczaj 4 księży. Różanystok (B), fundacji Feliksa Tyszkiewicza 1661 r., kasata 1847 r., kościół oddany duchowieństwu świeckiemu, 1865 r. zabrany na cerkiew. Sejny (E), fundacji Jerzego Grodzińskiego 1602 r., istniał nowicjat i dom studiów teologicznych, około 40 dominikanów. Prusacy skonfiskowali dobra, 1804 r. usunęli zakonników. Terespol (S), fundacji Józefa Bogusława Słuszki 1697 r., około 1773 r. 4 księży.

FRANCISZKANIE KONWENTUALNI. Zakon Braci Mniejszych Konwentualnych. Założeni na początku XIII w. przez św. Franciszka z Asyżu. W XVI w. utworzyli własną gałąź franciszkańską. Encykl. Kośc., t. 5, s. 473 zawiera bibliografię. Drohiczyn (D), według tradycji konwent zawdzięcza swoje powstanie księciu Witoldowi 1409 r., kasata 1832 r., klasztor przejęły mniszki prawosławne, 1773 r. 14 księży,

7 kleryków, 7 braci. Siedlce, ul. Kazimierzowska 128 (S), w 1995 r. objęli nowo utworzoną parafię. Stawiski (Ł), klasztor powstał 1686 r., kasata 1864 r., miał uposażenie na 12 zakonników, od 1807 r. przeważnie 4 księży, przy klasztorze nie było parafii. Suwałki (E), ul. 11 Listopada 6, w 1992 r. przybyli do nowo utworzonej parafii, 4 księży.

JEZUICI. Towarzystwo Jezusowe. Założeni w połowie XVI w. przez św. Ignacego Loyolę. Ich celem była szeroko pojęta działalność apostołska, wychowanie młodzieży, działalność naukowa. Encykl. Kośc., t. 7, s. 1254 zawiera bibliografię. Drohiczyn (D), ks. Jędrzej Petrykowski w 1654 r. sprowadził z Pułtusa dwóch ojców do pomocy przy parafii, w pięć lat potem przejęli zarząd parafii, od 1667 r. prowadzili konwikt dla szlachty w 1747 r. przemianowany na kolegium, w 1773 r., kiedy papież znosił zakon, było w Drohiczynie 18 zakonników. Łomża (Ł), w 1609 r. przybyli dwaj jezuici, 1613 r. otworzyli rezydencję, w trzy lata potem powstało kolegium łomżyńskie. Byli do kasaty w 1773 r., pracowało wtedy 45 zakonników. Myszyniec (Ł), w latach 1651 – 1773 jezuici prowadzili parafię, było 4 ojców.

KAMEDULI. Założeni w XI w. przez Romualda z Camaldoli. Mni si eremici o surowej regule. Encykl. Kośc., t. 8, s. 439 zawiera bibliografię. Wigry (E), fundacji króla Jana Kazimierza 1667 r., rząd pruski zabrał ich dobra i w 1800 r. przeniósł 12 mnichów do Bielan pod Warszawą; do Wigier nie wrócili.

KANONICY LATERAŃSCY. Zakon nie ma założyciela w sensie ścisłym, wyłonił się drogą ewolucji z ,tak zwanych, wspólnot biskupich w różnych kościołach lokalnych w IV i V w. Do Polski przybyli na przełomie XI/XII w. Encykl. Kośc., t. 8, s. 588 zawiera bibliografię. Ełk, ul. Armii Krajowej 2 (E). Przybyli w sierpniu 1945 r., przejęli parafię w Ełku i obsługiwali kilka kościołów w okolicy: Bajtkowie do 1993 r., Klusach do 1970, Grabniku, Stradunach, w 1999 r. w Ełku 5 księży. Straduny (E) mają samodzielną parafię, 2 księży.

KAPUCYNI. Zakon Braci Mniejszych Kapucynów. Założeni na początku XIII w. przez św. Franciszka z Asyżu. Jako odrębna gałąź franciszkańska powstałi w XVI w. Encykl. Kośc., t. 8, s. 731 zawiera bibliografię. Biała Podlaska, ul. Narutowicza 37 (S), klasztor 1968 – 2000, jest 8 zakonników, nie prowadzą parafii. Łomża, ul. Krzywe Koło 3 (Ł), przybyli w 1764 r., po powstaniu styczniowym klasztor etatowy, 1903 kasata klasztoru, 1908 r. wznowienie, od 1972 r. prowadzą parafię przy swoim kościele, 1772 r. – 7 zakonników, 1864 r. – 12, 2000 r. – 13. Serpelice (D), klasztor od 1945 r., trzy lata potem przejęli duszpasterstwo parafialne przy swoim kościele, 2000 r. – 4 zakonników. Włodawa Orchówek, ul. Nadbużańska 63 (S), do 1864 r. we Włodawie byli Augu-

stanie, potem cerkiew prawosławna, 1931 r. wznowiono parafię, w 1947 r. powierzono ją Kapucynom, 2000 r. – 4 zakonników.

KARMELICI TRZEWICZKOWI. Zakon Braci Najświętszej Maryi Panny z Góry Karmel. Klerycki zakon zebrzący powstał w XIII w. w Ziemi Świętej. Nawiązuje do ideałów i duchowości pustelników z Góry Karmel. W XVI w. po reformie od karmelitów zwanych teraz trzewiczkowymi odłączyli się karmelici bosi. Encykl. Kośc., t. 8, s. 804 zawiera bibliografię. Bielsk Podlaski (D), w 1638 r. Adam Kazanowski zbudował kościół, w jedenaście lat potem jego żona Elżbieta uposażyła klasztor, 1773 r. 12 zakonników, odeszli 1796 r. Wąsosz (Ł), fundacji mieszczanina Andrzeja Rogali 1605 r., kasata 1864 r., 1773 r. – 9 zakonników, 1818 r. – 5, 1864 r. – 5. Wola Gułowska (S), kościół wybudowano 1548 r., klasztor istniał do kasaty 1864 r., powrócili 1924 r., prowadzą parafię, 2000 r. – 4 zakonników.

KOMUNISCI – BARTOSZKOWIE. Powstali w XVII w., uważali się nie za nowy zakon a za instytucję zmierzającą do podniesienia poziomu duchowieństwa. Dobrowolna wspólnota dóbr stanowiła zasadniczy warunek przynależności do tej grupy. Do Polski zostali sprowadzeni w 1683 r. Białystok (B), w 1764 r. sprowadził ich hetman Jan Klemens Branicki, przy kościele parafialnym było 5 członków, w 1806 r. ustąpili miejsca Księżom Misjonarzom.

MARIANIE. Zgromadzenie Księży Marianów pod wezwaniem Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny. Założone w 1699 r. przez ks. Stanisława Papczyńskiego. Odnowicielem Zgromadzenia był w 1909 r. biskup Jerzy Matulewicz. Celem Zgromadzenia jest szerzenie kultu Niepokalanego Poczęcia N M P, pomoc duszom w czyścicu cierpiącym, działalność duszpasterska. Goźlin (S), klasztor ufundowany 1699 r., kasata 1864 r. a parafię objęli księża świeccy, od 1966 r. są znów Marianie, 2000 r. – 2 zakonników. Kostomłoty (S), przełożonym parafii greckokatolickiej jest ksiądz z zakonu Marianów. Skórzec (S), prowadzili parafię od 1711 r., kasata 1864 r. a parafię objęli księża świeccy, 1921 r. powrócili Marianie, 2000 r. – 7 księży i 19 nowicjuszy.

MICHALICI. Zgromadzenie św. Michała Archanioła. Założone przez ks. Bronisława Bonawenturę Markiewicza, zatwierdzone w 1921 r. na prawie diecezjalnym, od 1966 r. na prawie papieskim. Niosą pomoc szczególnie dzieciom i młodzieży opuszczonej oraz ludziom w środowiskach, gdzie zagrożenia dla życia chrześcijańskiego wymagają odwagi i zaparcia się siebie. Górki k. Garwolina (S), przybyli 1984 r. do nowo utworzonej parafii, 2000 r. – 2 księży.

MISJONARZE. Zgromadzenie Księży Misjonarzy św. Wincentego a Paulo. Założone w 1625 r. przez Wincentego a Paulo, we Francji.

Zgromadzenie poświęca się pracy misyjnej, ewangelizacyjnej i to w stosunku do najbardziej ubogich i przez innych opuszczonych, pracuje na misjach. Białystok (B), w 1806 r. uposażeni przez księżną Izabellę z Poniatowskich Branicką, pracowali przy parafii, prowadzili szkołę i szpital, kasata 1844 r. Siemiatycze (D), przybyli na początku XVIII w. do pracy przy parafii, w 1719 r. Michał Sapięha ufundował im klasztor, kasata 1844 r., 1773 r. – 9 zakonników. Tykocin (Ł), byli od 1752 r. do kasaty 1864 r., pracowali w parafii, prowadzili seminarium zakonne, zazwyczaj było 6 księży.

OBLACI. Zgromadzenie Misjonarzy Oblatów Niepokalanej Maryi, założone w 1826 r. przez biskupa Eugeniusza de Mazenod z Francji. Celem Zgromadzenia jest przepowiadanie Chrystusa najbardziej opuszczonym, biednym, emigrantom. Ojcowie głoszą misje i rekolekcje, pracują w duszpasterstwie. Kodeń, ul. Rynek 1 (S), w 1927 r. objęli duszpasterstwo w starej parafii Kodniu, 2000 r. – 14 zakonników. Siedlce, ul. Garwolińskiego 17 (S), jest kaplica na terenie parafii św. Teresy od Dzieciątka Jezus, 2000 r. – 5 zakonników. Smolany (E), byli w latach 1975 – 1995, pracowali w parafii.

ORIONIŚCI. Zgromadzenie Księży Orionistów, założone w 1903 r. przez ks. Alojzego Orione, we Włoszech. Hasło Zgromadzenia: Kościół – papież – ubodzy; ubodzy to znaczy cierpiący fizycznie i moralnie, zepchnięci na margines społeczny, biedni materialnie. Brańszczyk (Ł), – 2000.

PALLOTYNI. Stowarzyszenie Apostolstwa Katolickiego. Założone w 1835 r. św. Wincentego Pallotiego. Celem wspólnoty jest rozbudzenie i rozwijanie ducha apostołskiego, zwłaszcza ożywienie nim katolików świeckich. Specjalne miejsce zajmuje troska o nawracanie niewierzących, zjednoczenie chrześcijan i współpraca z różnymi dziełami apostołskimi w Kościele. Celiny (S), 1952 – 2000, 1 ksiądz. Hodyszewo (Ł), 1976 – 2000, pracują w parafii, 3 księży. Ostrołęka (Ł), 1975 – 2000, pracują w parafii, 5 księży. Ryn (E), 1970 – 2000, prowadzą parafię, 3 księży. Szymonka (E), 1974 – 2000, prowadzą parafię, 1 ksiądz.

PAULINI. Zakon św. Pawła Pierwszego Pustelnika. Powstał w XIII w. na Węgrzech z pustelników, którzy za głównego patrona obrali sobie św. Pawła z Teb. Ukazywanie Maryi w tajemnicy Chrystusa i Kościoła jest szczególnym znamieniem paulińskiej duchowości apostołskiej, zwłaszcza w powierzonych zakonowi sanktuariach maryjnych. Leśna Podlaska, ul. bpa Moszyńskiego 2 (S), w 1726 r. sprowadził ich Władysław Jan Michałowski i przekazał duszpasterstwo parafialne, kasata 1864 r., 1875 r. świątynia zamieniona na cerkiew, 1919 r. przywrócenie parafii i powrót Paulinów; 2000 r. – 12 zakonników. Włoda-

wa, ul. Klasztorna 7 (S), fundacja klasztoru w 1698 r. przez Ludwika Pocięja i objęcie duszpasterstwa parafialnego, 1864 r. kasata klasztoru, 1992 r. powrót Paulinów do Włodawy, 1773 r. – 8 zakonników, 2000 r. – 11.

PIJARZY. Zakon Kleryków Regularnych Ubogich Matki Bożej Szkół Pobożnych. Powstał u schyłku XVI w., do Polski przybył 1642 r. Pijarzy koncentrowali swoją działalność na szkolnictwie. Drohiczyn (D), po kasacie Jezuitów przejęli kolegium, 1832 r. usunięci przez władze carskie. Łomża (Ł), po kasacie Jezuitów przejęli ich kolegium, byli do 1807 r. Łuków (S), 1864 r. kasata klasztoru, było 4 zakonników. Szczuczyn (Ł), byli w latach 1700 – 1805 r., mieli szkołę, 1773 r. – 14 zakonników. Sprowadził ich Stanisław Szczuka a odejście spowodował rząd pruski.

REFORMACI. Zakon Braci Mniejszych Reformatów, założony w XIII w. przez św. Franciszka z Asyżu, w XVI w. wyłonieni z reguły franciszkańskiej. Biała Podlaska (S), fundowani 1671 r. przez księcia Michała Kazimierza Radziwiła, 1864 r. kasata klasztoru, 1772 r. – 22 zakonników. Boćki (D), fundowani 1720 r. przez księcia Józefa Sapiechę, 1832 r. usunięci przez rząd carski, 1773 r. – 21 zakonników. Smolany (Ł), sprowadzeni 1839 r., klasztor nieetatowy 1864 r., zamknięcie klasztoru 1874 r., 1839 r. – 3 zakonników, 1864 r. – 14, 1874 r. – 7. Węgrów (S), fundacja 1672 r. przez Kazimierza Krasińskiego, kasata 1864 r., 1873 r. – 29 zakonników. Zaręby Kościelne (Ł), fundacja 1761 r. Szymona Zaręby, kasata 1864 r., 1819 r. – 12 zakonników, 1830 r. – 17, 1850 r. – 16, 1864 r. – 14.

SALEZJANIE. Towarzystwo św. Franciszka Salezego. Zgromadzenie założył w XIX w. ks. Jan Bosko. Posłannictwem salezjańskim jest wszelkiego rodzaju działalność apostołska, zwłaszcza wśród młodzieży, ze szczególnym uwzględnieniem młodzieży biednej i opuszczonej, ważną rolę odgrywa także praca misyjna. Ełk, ul. Świerkowa 8 (E), placówkę duszpasterską otwarto w 1946 r., parafię utworzono w 1962 r., 2000 r. – 3 zakonników. Jaciążek (Ł), przed II wojną światową prowadzili szkołę zawodową, 1980 r. powstała parafia, 2000 r. – 3 zakonników. Sokółów Podlaski, ul. Sadowa 2 (D), przybyli 1925 r. i otworzyli liceum, które mieli do 1948 r., od 1975 r. pozostają przy nowo utworzonej parafii, 1993 r. otwarli liceum, 2000 r. – 9 zakonników. Suwałki, ul. Kardynała Stefana Wyszyńskiego 3 (E), pracują od 1981 r., parafię utworzono 1983 r., 2000 r. – 9 zakonników. Różanystok (B), przybyli 1919 r. i założyli liceum, które prowadzili do 1954 r., nadal pracują w miejscowej parafii; 2000 r. – 5 księży.

SALWATORIANIE. Towarzystwo Boskiego Zbawiciela. Zgromadzenie założył w 1881 r. w Badonii przez ks. Franciszka Jordana, do

Polski przybyli w 1900 r. Naczelną ideą stała się szeroko pojęta praca apostołska. Zakonnicy uczą dzieci i młodzież, wydają prasę katolicką, głoszą rekolekcje w parafiach, pracują naukowo. Baranowo (E), są przy utworzonej w 1984 r. parafii, 2000 r. – 3 księży. Kosewo (E), są przy utworzonej w 1990 r. parafii; 2000 r. – 2 księży. Uźranki (E), są przy utworzonej w 1990 r. parafii, 2000 r. – 1 kapłan. Węgorzewo, ul. Kopernika 25 (E), są przy utworzonej w 1990 r. parafii; 2000 r. – 3 księży. Węgorzewo, ul. Pionierów 4 (E), podjęli pracę w 1960 r., parafię utworzono 1989 r., 2000 r. – 2 księża. Wilkasy, ul. Olsztyńska 38 (E), są przy utworzonej 1984 r. parafii, 2000 r. – 2 księża.

SERCANIE NAJŚWIĘTSZYCH SERC. Zgromadzenie Najświętszych Serc Jezusa i Maryi oraz wieczystej adoracji Najświętszego Sakramentu Ołtarza. Wyłoniło się stopniowo ze stowarzyszenia osób, które miały na celu adorację Najświętszego Sakramentu, ekspiację i służbę innym. Założycielem jest ks. Maria Józef Coudrin, we Francji. Głównym celem Zgromadzenia jest kult Serca Bożego i adoracja wynagradzająca. Mielnik, ul. Brzeska 134 (D), od 1950 r. prowadzi parafię w Mielniku, 2000 r. – 4 zakonników.

STANISŁAWICI. Janów Podlaski (S), w 1928 r. biskup bp Henryk Przeździecki powołał do życia Stowarzyszenie Czcieli Niepokalanie Poczętej Dziewicy – Królowej Pokoju pod opieką Tejże Bogurodzicy i św. Stanisława Szczepanowskiego, zwane Stanisławitami. Zgromadzenie to rozwiązał 15 października 1955 r. biskup Ignacy Świrski, 1937 r. było 9 członków.

WERBIŚCI. Zgromadzenie Słowa Bożego, założone w 1875 r. przez ks. Arnolda Janssena, we Francji. Zrodzili się z wielkiej potrzeby misyjnej Kościoła. Ewangelizacja świata stała się główną racją ich istnienia, pracują w wielu krajach, szczególnie w nowo nawracanych. Białyłstok – Kleosin, ul. Zambrowska 24 (B), – 2000, 7 zakonników, nie prowadzą parafii.

WSPÓLNOTA BRACI MIŁOSIĘDZIA BOŻEGO. Czartajew k. Siemiatycz (D). W 1987 r. w Czartajewie zbudowano kaplicę, w 1995 r. przy tej kaplicy zamieszkali zakonnicy, 2000 r. – 3 bracia.

2. Domy żeńskie

ALBERTYNKI. Zgromadzenie Sióstr Posługujących Ubogim III Zakonu św. Franciszka z Asyżu; habitowe. Założone w 1891 r. przez brata Alberta Chmielowskiego w Krakowie. Zgromadzenie ma charakter kontemplacyjno – czynny i wybitnie charytatywny. Hasło Zgromadze-

nie: Pokój i Dobro. Pomoc bliźnim: w przytuliskach dla bezdomnych, domach opieki dla osób starszych i samotnych, domach pomocy społecznej dla dorosłych i dzieci, domach księży chorych, kuchniach dla głodnych, świetlicach dla dzieci z rodzin patologicznych, domach dla matek z dziećmi, placówkach parafialnych. Jabłonna Lacka, ul. Długa 2 (D), dom 1938 – 2000 r., jest 9 sióstr. Radzyń Podlaski, ul. Warszawska 5 (S), 1921 – 1958. Różanka n/ Bugiem 117 B (S), 1984 – 2000, są 3siostry. Siedlce, ul. Asłanowicza 2, 1925 – 1962. Siedlce, ul. Cmentarna 2, 1925 – 1961. Siedlce, ul. Cmentarna 12, 1942 – 1949. Siedlce, ul. Cmentarna 18, 2000 r. – 18. Siedlce, ul. Kościuszki 10, 1976 – 2000, jest 5 sióstr.. Średnica k. Szepietowa (Ł), w 1956 r. Siostry chciały założyć dom, ktoś ofiarował 6 ha ziemi, biskup St. Łukomski odpisał, że są już domy zakonne na terenie diecezji łomżyńskiej i powstawanie nowych powodowało by zbyt wielkie obciążenie diecezjan. Wisznice, ul Rynek 2 (S), 1970 – 2000 , są 4 siostry. Wojny (Ł), w 1966 r. mieszkańcy Wojen prosili, aby siostry zamieszkały przy ich kościele; znów bez skutku. Życzyn k. Dębina (S), 1922 – 2000, jest 12 sióstr.

ANTONIANKI. Siostry Antonianki III zakonu Reguły św. Franciszka z Asyżu; habitowe. Założone w 1933 r. przez ks. Anstazego Pankiewicza i Józefę Galczak w Łodzi. Cel: obrona życia nienarodzonych dzieci przez prowadzenie domów samotnej matki, opieka nad dziećmi matek pracujących, katechizacja, aktualne potrzeby Kościoła. W Encykl. Kośc., t. 1, s. 668 jest bibliografia. Ciechanowiec, ul. Kościelna 4 (D), 1997 – 2000, są 3 siostry.

BENEDYKTYNKI. Zakon św. Benedykta, założony w VI w. w oparciu o regułę św. Benedykta, adaptowaną przez klasztory żeńskie. Siostry w małym zakresie włączały się w prace parafialne, żyły za klauzurą. Encykl. Kośc., t. 2, s. 252 zawiera bibliografię. Drohiczyn, ul. Benedyktyńska 4 (D), klasztor fundowany 1623 r. przez Wojciecha Niemirę, kasata klasztoru 1856 r., zamknięcie kościoła 1864 r., w 1957 r. przybyły Benedyktynki, odbudowały kościół i klasztor, 2000 r. – 8 sióstr. Łomża, ul. Dworna 32 (Ł), przybyły w 1628 r. z Torunia, 1819 r. groziła kasata, zakonnice miały przejść do Sierpca, wyznaczono termin odejścia, ale rząd cofnął decyzję, 1864 r. klasztor etatowy, przywożono siostry z Sierpca i Sandomierza, 1864 r. – 14 sióstr, 2000 r. – 19 sióstr.

BEDYKTYNKI – LORETANKI. Zgromadzenie Sióstr Matki Bożej Loretańskiej reguły św. Benedykta; habitowe. Założone w 1920 r. przez ks. Ignacego Kłopotowskiego w Warszawie. Hasłem Zgromadzenia stała się dewiza św. Benedykta: Aby we wszystkim Bóg był uwielbiony. Pomoc bliźnim: praca drukarsko – wydawnicza, katechizacja dzieci i młodzieży, praca przy parafiach, domy opieki dla staruszek i zada-

nia wypływające z aktualnych potrzeb wiernych. Augustów, ul. Nowomiejska 22 (E), 1994 – 2000, są 3 siostry. Brok (Ł), 1954 – 1958. Garwolin, ul. II Armii Wojska Polskiego 10 (S), 1987 – 2001, są 3 siostry. Horoszki Duże (S), 1944 – 1946. Konstantynów n. Bugiem (S), 1946 – 1989. Nowe Opole 173 A (S) 1990 – 2001, już nie istnieje. Sadowne (S), 1957 – 1960. Włodawa, ul. Klasztorna 4 (S), 1949 – 1999. Wizna (Ł), 1977 – 1993, były 3 siostry.

BENEDYKTYNKI – MISJONARKI. Zgromadzenie Sióstr Benedyktynek – Misjonarek; habitowe. Założone w 1917 r. przez Jadwigę Kulesza w Białej Cerkwi k. Kijowa. Dekret erekcyjny otrzymało Zgromadzenie w 1928 r. od biskupa Adolfa Szelażka. W Encykl. Kośc., t. 2, s. 258 jest bibliografia. Hasło Zgromadzenia: Pokój Chrystusa. Pomoc bliźnim: wychowanie oraz kształcenie dzieci i młodzieży zwłaszcza opuszczonej, katechizacja, prowadzenie szkół, przedszkoli itp. Ełk (E), w sierpniu 1946 r. trzy Siostry przybyły do Ełku, objęły dom po Elżbietankach i otwały sierociniec. W 1952 r. władze cywilne zamknęły sierociniec a przekazały opiekę na dziećmi specjalnej troski. Ełk, ul. Armii Krajowej 2, 1988 – 2000, są 3 siostry. Ełk, ul. Kilińskiego 2, 1946 – 2999, jest 30 sióstr. Ełk, ul. Kościuszki 6, 1992 – 2000, są 4 siostry. Grajewo, ul. Piłsudskiego 26 (Ł), 1958 – 2000, jest 6 sióstr.

BENEDYKTYNKI OBLATKI. Siostry Oblatki Świętego Ojca Benedykta; habitowe. Założone w 1880 r. przez Florentynę Siostrzewitowską na Podlasiu, zatwierdzone przez władzę diecezjalną w 1933 r. Encykl. Kośc., t. 2, s. 255 zawiera bibliografię. Hasło Zgromadzenia: Módl się i pracuj. Starają się łączyć prace charytatywne z benedyktyńską formą życia wspólnego. Siostry ze Zbuczyna opiekują się świątynią, haftują szaty liturgiczne, oprawiają książki i wyrabiają różańce. Zbuczyn, ul. Siedlecka 9 (S), – 2000, jest 10 sióstr, opiekują się świątynią, haftują szaty liturgiczne, oprawiają książki, wyrabiają różańce.

BOROMEUSZKI. Kongregacja Sióstr Miłosierdzia św. Karola Boromeusza; habitowe. Założone w XVII wieku we Francji, w 1939 r. mocą dekretu papieskiego w Polsce stały się samodzielnym Zgromadzeniem z własnym domem generalnym. W Encykl. Kośc. t. 2, s. 819 jest bibliografia. Hasło Zgromadzenia: Jezus – Maryja – Józef – Karol. Pomoc bliźnim: opieka nad opuszczonymi i upośledzonymi, pielęgnacja chorych, praca wychowawcza w zakładach, katechizacja dzieci i młodzieży. Radziłów (Ł), 1962 – 1971, były 3 siostry. Sokoły, ul. Kościelna 2 (Ł), 1991 – 2000, są 3 siostry. Zambrów, ul. Kościuszki 36 (Ł), 1971 – 2000, są 3 siostry.

DOMINIKANKI. Zgromadzenie Sióstr św. Dominika; habitowe. Założone w 1861 r. przez R. Białecką w celu szerzenia oświaty wśród

ludu i niesienia pomocy cierpiącym. Obecnie pracują jako katechetki, organistki, w domach opieki dla dzieci i w różnych warunkach służą ludziom. Encykl. Kośc., t. 4, s. 97 zawiera bibliografię. Orzysz, ul. Elcka 19A (E), 1986 – 2000, są 4 siostry.

DOMINIKANKI – MISJONARKI. Zgromadzenie Sióstr Dominikank Misjonarek Jezusa i Maryi; habitowe. Założone w 1932 r. przez ks. J. Woronieckiego i Teklę Byszewską. Hasło Zgromadzenia: Miłość Prawdy. Zadaniem szczegółowym jest praca misyjna realizowana przez szerzenie idei misyjnej w kraju, pomoc misjom, propagowanie idei ekumenicznej. W Encykl. Kośc., t. 4, s. 97 jest bibliografia. Bielsk Podlaski, ul. Żeromskiego 34 (D), 1993 – 2001, jest 5 sióstr.

EUCHARYSTKI. Zgromadzenie Sióstr Służebnic Jezusa w Eucharystii; habitowe. Założone w 1923 r. przez biskupa Jerzego Matulewicza. Hasło Zgromadzenia: Wszystko dla Chrystusa i przez Chrystusa. Zadania szczegółowe: pracując jako katechetki, organistki, zakrystianki, pielęgniarki itp. Białystok – Kleosin, ul. Zambrowska 24, 1988 – 2000, są 3 siostry. Narew, ul. Kościelna 1 (D), 1971 – 1984. Sokółka, ul. Wróblewskiego 4 (B), 1950 – 2000, jest 5 sióstr.

FELICJANKI. Zgromadzenie Sióstr św. Feliksa z Kantalicjo św. Franciszka z Asyżu; habitowe. Założone w 1855 r. w Warszawie przez Zofię Truszkowską i O. Honorata Koźmińskiego. W Encykl. Kośc., t. 5, s. 100 jest bibliografia. Hasło Zgromadzenia: Wszystko przez Serce Maryi na cześć Przenajświętszego Sakramentu. Pomoc bliźnim przez katechizację dzieci i młodzieży, domy starców i nieuleczalnie chorych, praca przy parafiach. Ceranów (D), fundacji Ludwika Górskiego 1859 r., kasata 1864 r., powróciły w 1957 – 2000, są 3 siostry. Filipów (E), 1928 – 1932, pracowały w domu starców. Łomża, 1921 – 1924. Suwałki (E), był w 1938 r. Wiązajny (E), 1929 – 1940, szkoła szycia, katechetka. Wysokie Mazowieckie, ul. Kościelna 2/1 (Ł), 1982 – 2000, są 4 siostry. Po powstaniu styczniowym w diecezji siedleckiej rząd carski skasował domy Felicjanek w Białej Podlaskiej, Gęsi, Kolanie, Milanowie, Radzynie, Sterdyni.

FRANCISZKANKI od CIERPIĄCYCH. Zgromadzenie Sióstr Franciszkanek od Cierpiących; niehabitowe. Założone w 1882 r. przez O. Honorata Koźmińskiego i Kazimierę Gruszczyńską. Celem szczegółowym jest pielęgnowanie chorych w szpitalach i w domach prywatnych, pomoc nieszczęśliwym i cierpiącym. W Encykl. Kośc., t. 5, s. 558 jest bibliografia. Białystok, ul. Proletariacka 8, od 1985 r. mieszkały przy ul. Żytnej 10, w 1992 r. przeniosły się na ul. Proletariacką 8, 2000 jest 8 sióstr. Radzyń Podlaski, ul. Zabielska 91/1 (S), 1997 – 2000, są 3 siostry. Łomża, ul. Nowogrodzka 96, w 1967 r. biskup zezwolił na zamieszkanie kilku osób w charakterze prywatnym, 1969 r. pozwolił na stałe ich za-

mieszkanie, tak zwane Przytulisko, dom został zlikwidowany w 1972 r.

FRANCISZKANKI MISJONARKI. Zgromadzenie Sióstr Franciszkanek Misjonarek; habitowe. Założone w 1877 r. w Indiach przez Helenę Marię Filipinę de Chapponin. Pracują w zakładach dla dzieci upośledzonych, w parafiach jako katechetki i organistki, odwiedzają chorych i biednych w rodzinach, zajmują się dziećmi. Szczuczyn (Ł), 1975 – 1994, katechetka, organistka i zakrystianka.

KAPUCYNKI. Siostry Klaryski Kapucynki; habitowe. Kontemplacyjne o ślubach uroczystych, należące do II Zakonu Franciszkańskiego. Założone przez św. Franciszka i św. Klarę w 1211 r., jako gałąź Klarysek kapucynek w 1535 r, w Polsce od 1860 r. Ideały ewangeliczne realizują zwłaszcza przez radykalne ubóstwo. W Encykl. Kośc., t. 5, s. 535 jest bibliografia. Augustów, ul. Kilińskiego 3 (E), przybyły w 1971 r. w poszukiwaniu fundacji, nie było domu w ścisłym znaczeniu. Gądomskie – Wykrot, na terenie parafii Myszyniec (Ł), 1998 – 2000, jest 5 sióstr. Smolany (E), w 1971 r. przybyły dwie siostry na jeden rok, po tym czasie wycofały się; nie było domu utworzonego formalnie.

KARMELITANKI. Mniszki Bose Zakonu Najświętszej Maryi Panny z Góry Karmelu; habitowe. Powstały w XVI w. jako II Zakon Karmelitów Bosych ukierunkowane na surowszą ascezę i kontemplację. W Encykl. Kośc., t. 8, s. 822 jest bibliografia. Kodeń III nr 29 (S), 1994 (przybyły z klasztoru poznańskiego) – 2000, jest 19 sióstr.

KARMELITANKI. Instytut Sióstr Matki Bożej z Karmelu; habitowe. Założone w 1854 r. przez Teresę Marie Scritti, zatwierdzone przez Stolicę Apostolską w 1933 r., w Polsce od 1976 r. Hasło Zgromadzenia: Do Jezusa przez Maryję. Łączą życie kontemplacyjne z apostołskim, opiekują się chorymi i starszymi osobami. Polskowola (S), – 1997, były lub są siostry. Ryki (S), – 1997, były lub nadal są 4 siostry. Wola Gułowska 50 (S), – 1997, były lub nadal są 4 siostry.

KARMELITANKI. Siostry Karmelitanki od Dzieciątka Jezus z Sosnowca; habitowe. Założone w 1921 r. przez ks. Macieja Gądka i Janinę Kierocińską. Hasło Zgromadzenia: Niebem moim będzie, dobrze czynić na ziemi. Celem szczegółowym jest kształcenie dzieci i młodzieży. Bielsk Podlaski, ul. Mickiewicza 61A (D), 1988 – 2000, jest 5 sióstr. Siemiatycze, ul. Słowackiego 2 (D), 1970 – 2000, jest 8 sióstr.

MAŁE SIOSTRY JEZUSA; habitowe. Założone w 1939 r. przez Magdalenę Hutin, w oparciu o duchowość Brata Karola de Foucauld, definitywnie zatwierdzone przez Stolicę Apostolską w 1964 r., w Polsce od 1966 r. Prowadzą życie kontemplacyjne nie za klauzurą, ale w świecie. Chcą być znakiem nadziei w środowiskach marginesu społecznego. Kostomłoty 86 (S), 1985 – 2000, są 3 siostry.

MISJONARKI. Zgromadzenie Sióstr Misjonarek Świętej Rodziny; habitowe. Założone w 1905 r. przez Bolesławę Marię Lament w Mohylewie, do Polski przybyły w 1921 r., definitywnie zatwierdzone przez Stolicę Apostolską w 1967 r. Hasło: Wszystko na większą chwałę Bożą. Celem szczególnym jest szerzenie ekumenizmu a realizacja tego zadania przez katechizację i prace parafialne. Białystok, ul. ks. Abramowicza 1, 1935 – 2000, jest 9 sióstr. Białystok, ul. Antoniuk Fabryczny 45, 1962 – 1990. Białystok, ul. Bema 58, 1959 – 1968. Białystok, ul. Poleska 42, 1944 – 1980. Białystok, ul. Jana Pawła II, 1976 – 2000, jest 6 sióstr. Białystok, ul. Sitarska 25, 1938 – 1945. Białystok, ul. Stołeczna 5, 1937 – 2000, jest 18 sióstr. Białystok, ul. Zielna 16, 1959 – 2000, jest 22 sióstr. Choroszcz (B), 1954 – 1957. Giżycko (E), 1945 – 1953. Grodzisk (B), 1952 – 1957. Hajnówka (D), ul. 3 Maja 37/39, 1945 – 2000, są 4 siostry. Łomża, 1920 – 1921, 1923 – 1924. Michałowo (B), 1938 – 1939, 1945 – 1953. Ostrołęka (Ł), 1925 – 1932. Piątnica (Ł), 1925 – 1926. Różan ul. Panny Maryi 8 (Ł), 1923 – 1925, 1966 – 2000, są 4 siostry. Rudka, ul. Wola 34 (D), 1932 – 2000, jest 7 sióstr. Suchowola, 1935 – 1978.

NAZARETANKI. Zgromadzenie Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu; habitowe. Założone w 1875 r. przez Franciszkę Siedliską w Rzymie. Hasło Zgromadzenia: Bądź wola Twoja. Celem szczególnym jest posługa rodzinie przez wychowanie i nauczanie dzieci i młodzieży, prowadzenie domów samotnej matki, świetlic środowiskowych, prace parafialne, opieka nad chorymi. Zgromadzenie nie jest misyjnym w ścisłym sensie, chociaż duża liczba sióstr z Polski pracuje na terenie byłego ZSRR, w Europie Zachodniej i w USA. Łomża, ul. Sadowa 3, 1998 – 2000, są 3 siostry. Łuków, ul. Broniewskiego 20/26 (S), 1982 – 20007, są 7 siostry. Łuków, ul. 11 Listopada 5 (S), 1935 – 1997, jest 31 sióstr. Olecko, Plac Wolności 9/14 (E), 1995 – 2000, 3 siostry. Suwałki, ul. 11 Listopada 4/3 (E), od 2001, są 2 siostry. Wasilków, ul. Kościuszki 2 (B), 1997 – 2000, sióstr 4. Włodawa, ul. 11 Listopada 4 (S), 1999 – 2000, sióstr 4. Wytyczno 147 A (S), 1983 – 2000, jest 6 sióstr.

OBLICZANKI. Zgromadzenie Sióstr Wynagrodzicielek Najświętszego Oblicza; niehabitowe. Założone w 1888 r. przez O. Honorata Koźmińskiego i Elizę Cejzik. Pomoc bliźnim: wychowanie dzieci i młodzieży, opieka nad starcami i chorymi, praca w instytucjach kościelnych. Łomża, ul. Kardynała Stefana Wyszyńskiego 11, 1984 – 1987, były 3 siostry. Przeździełka k/ Sokołowa Podlaskiego (D), 1904 – 1908, jedna siostra prowadziła ochronkę. Różan (Ł), 1915 – 1930, dom dla sierot, było 6 sióstr. Różanka k/ Włodawy (S), 1904 – 1908, ochronka dla dzieci, były 4 siostry. Rudzieniec k/ Parczewa (S), 1906 – 1909, ochronka dla dzieci, były 3 siostry. Suchowola k/ Radzyna Podlaskiego (S), 1910 – 1914 ochronka dla dzieci, były 4 siostry.

OPATRZNOŚCI BOŻEJ. Zgromadzenie Sióstr Opatrzności Bożej; habitowe. Założone w 1857 r. przez Marcjanę Antoninę Mirską we Lwowie. Hasło Zgromadzenia: Wszystko na większą chwałę Bożą. Pomoc bliźnim: pomoc dziewczętom zaniedbanym moralnie, katechizacja dzieci i młodzieży, wychowanie w przedszkolach, prace parafialne i charytatywne, działalność misyjna. Bobrówka (B), 1998 – 2000, są 3 siostry. Międzyrzec Podlaski, ul. Lubelska 69 (S), 1937 – 2000, jest 7 sióstr. Piszczac, ul. Kodeńska 36 (S), 1945 – 1985. Sterdyń, ul. Kościelna 7 (D), 1936 – 2000, są 4 siostry. Wiśniew k. Siedlec (S), 1953 – 1987. Żelechów, ul. Piłsudskiego 16 (S), 1930 – 2000, jest 5 sióstr.

ORIONISTKI. Zgromadzenie Sióstr Małych Misjonek Miłosierdzia; habitowe. Założone w 1915 r. przez ks. Alojzego Orione we Włoszech. Hasło Zgromadzenia: Odnowić wszystko w Chrystusie. Celem szczegółowym jest pełnienie uczynków miłosierdzia wobec opuszczonych i ubogich, katechizacja dzieci. Siedlce, ul. Sokołowska 124, – 1997, były 3 siostry.

PALLOTYNKI. Zgromadzenie Sióstr Misjonek Apostolstwa Katolickiego; habitowe. Założone w 1838 r. przez ks. Wincentego Pallotti, zatwierdzone przez Stolicę Apostolską w 1911 r., w Polsce od 1934 r. Hasło Zgromadzenia: Dla nieskończonej chwały Bożej. Cel Zgromadzenia: ewangelizacja w krajach misyjnych, działalność ekumeniczna, pomoc Kościołowi lokalnemu w dostępnych dla sióstr zawodach. Białystok, ul. Gospodarska 25, 1989 – 2000, są 3 siostry. Ełk, ul. 3 Maja 10, 1996 – 2000, są 3 siostry. Pisz, ul. Armii Krajowej 2 (E), 1970 – 2000, jest 6 sióstr. Pisz, ul. Sikorskiego 5 (E), 1970 – 2000, jest 7 sióstr. Pisz, ul. Sikorskiego 7 (E), 1996 – 2000, jest 5 sióstr. Płonka Kościelna (Ł), 1939 – 1943.

PASJONISTKI. Zgromadzenie Sióstr Męki Pana Naszego Jezusa Chrystusa; habitowe. Założone w 1918 r. przez Józefę Joannę Hacıńską w Płocku. Hasło Zgromadzenia: Miłość Ukrzyżowanego przynagła nas. Cel specjalny zobowiązuje do wychowania i nauczania dzieci i młodzieży, pielęgnowania chorych, prowadzenia domów dla starców, dzieci opuszczonych i sierot. Brańszczyk k. Wyszkowa, ul. Jana Pawła II 65 B (Ł), praca w Domu Pomocy Społecznej 2000, są 4 siostry. Jasienica (Ł), 1949 – 1978. Tykocin (Ł), 1928 – 1934.

PASJONISTKI. Zgromadzenie Sióstr Pasjonistek św. Pawła od Krzyża; habitowe. Założone w 1815 r. przez Marię Magdalenę Frescobaldi we Florencji, definitywnie zatwierdzone przez Stolicę Apostolską w 1939 r., w Polsce od 1990 r. Hasło Zgromadzenia: Męka Jezusa Chrystusa niech zawsze będzie w sercach naszych. Praca wśród dziewcząt i kobiet upadłych moralnie, w domach poprawczych i szkołach, domach samotnej matki. Siedlce, ul. Grabowa 18, 1995 – 2000 jest 5 sióstr, 5 nowicjuszek i 9 postulantek.

PASTERZANKI. Zgromadzenie Służebnic Matki Dobrego Pasterza; niehabitowe. Założone w 1895 r. z inicjatywy O. Honorata Koźmińskiego. Hasło Zgromadzenia: Nie chcesz, Panie, śmierci grzesznika, lecz aby się nawrócił i żył. Kierunkiem apostołstwa jest praca wśród dzieci i młodzieży, zwłaszcza dziewcząt narażonych na demoralizację i niedostosowanych społecznie. Białystok, ul. Kościelna 3, Dom istnieje od 1895 r. Białystok, ul. Orzeszkowej 5, od 1925 r.; w obu domach w 2000 jest 19 sióstr. Białystok, ul. Drewniana, 1945 – 1958. Białystok, ul. Traugutta, 1948 – 1949. Knyszyn, ul. Tykocka 12 (B), 1950 – 2000, są 3 siostry. Sejny (E), 1895 – 1905.

PAULINKI. Siostry Pobożne Uczennice Boskiego Mistrza; habitowe. Założone w 1924 r. przez ks. Jakuba Alberione we Włoszech. W 1960 r. otrzymało dekret ostatecznie zatwierdzający Zgromadzenie i Konstytucję. Hasło Zgromadzenia: Chwała Bogu, pokój ludziom. Szerzą cześć Jezusa, Maryi i apostoła św. Pawła. Cel szczegółowy: apostołstwo eucharystyczne, posługa i współpraca z kapłanami, posługa liturgiczna. Łapy, ul. Średnia 5 (Ł), 1974 – 2000, jest 7 sióstr.

POCIESZYCIELKI. Zgromadzenie Służebnic Najświętszego Serca Jezusa; niehabitowe. Założone w 1894 r. przez biskupa Józefa Sebastiana Pelczara. Hasło Zgromadzenia: Chwała Najświętszemu Sercu Jezusowemu. Celem szczegółowym jest prowadzenie zakładów wychowawczych i szkół młodzieży żeńskiej. Sztabin (E), dom był w 1936 r. i w 1945 r., siostry uczyły w szkole.

RODZINA MARYI. Zgromadzenie Sióstr Franciszkanek Rodziny Maryi; habitowe. Założone w 1857 r. przez ks. Felińskiego w Petersburgu. W Encykl. Kośc., t. 5, s. 542 jest bibliografia. Siostry mają za cel wychowanie dzieci, opiekę i pielęgnowanie chorych, starców i kalek. Augustów, ul. 1 Maja 59 (E), 1928 – 2000, 1928 kontynuacja ochronki sejmikowej z 1923, 1945 dom dziecka, od 1985 dom pomocy społ. dla dzieci „Caritas”, 2000 sióstr 14. Augustów, ul. Nowomiejska 88 (E), 1924 – 1959, ochronka, 1929 – 1951 dom starców, potem prywatna opieka nad staruszkami, 1954 sióstr 3. Augustów, ul. Rajgrodzka 43 (E), 1949 – 1972, pracownia haftu kościelnego, praca z młodzieżą, 1960 sióstr 5. Augustów, ul. Zarzecze 22 (E), 1946 – 1959, praca w szpitalu, 1954 sióstr 5. Bezwola (S), 1947 – 1980, dom dziecka, od 1950 katechizacja, opieka nad chorymi w domach, 1960 sióstr 10. Brańszczyk nad Bugiem (Ł), 1928 – 2000, sióstr 12, sierociniec, dom dziecka. Brańszczyk nad Bugiem (Ł), 1975 – 1987, dom wypoczynkowy dla sióstr. Domaszew (S), 1930 – 1949, szkoła powszechna, opieka nad chorymi, 1938 sióstr 3. Drohiczyn (D), 1929 – 1951, internat dla dziewcząt, 1947 sióstr 3. Grębków k. Kałuszyna (S), 1943 – po 1990, ośrodek zdrowia do 1950,

przedszkole do 1953, opieka nad chorymi, 1985 siostr 3. Grzybowszczyzna (B), 1938 – 1940, siostr 4. Kosumce (S), 1939 – 1945, szkoła, chorzy, siostr 3. Krynki (B), 1940 – 1969, chorzy, 1960 siostr 3. Leopoldów (S), 1953 – 1991, chorzy, katechizacja, 1985 siostr 5. Maciejowice (S), 1919 – 1978, szkoła, chorzy, 1977 siostr 3. Ostrołęka, ul. 11 Listopada 115, 1923 – 1952, dom dziecka, 1947 siostr 8. Ostrów Mazowiecka, 1928 – 1938, sierociniec, 1934 siostr 4. Ostrów Mazowiecka (Ł), 1928 – przed 1938, szpital, 1934 siostr 4. Sadowne – Wielkie Ogrodniki (S), 1945 – 1947, chorzy, siostr 3. Samogoszcz (S), 1920 – 1933, szkoła, chorzy, 1930 siostr 3. Sejny (E), 1924 – 1940, bursa gimnazjalna, 1938 siostr 3. Sejny, ul. Mickiewicza 10a, 1922 – 2000, siostr 7, sierociniec, dom starców. Stok Lacki (S), 1936 – 1944, dom starców, 1938 siostr 9. Studzieniczna (E), 1928 – 2000, siostr 13, sierociniec, dom dziecka. Warszawice (S), 1933 – 1933, chorzy, 1939 siostr 3. Wirów (S), 1932 – 1936, sierociniec, 1934 siostr 14.

SAKRAMENTKI BENEDYKTYNKI. Siostry Benedyktynki od Nieustającej Adoracji Najświętszego Sakramentu; habitowe, klauzurowe. Założone w XVII wieku we Francji. Hasło Zakonu: Aby we wszystkim był Bóg uwielbiony. Zasadniczym celem jest nieustająca adoracja Najświętszego Sakramentu. Siostry zajmują się tłumaczeniem i wydawaniem dzieł religijnych, wypiekaniem hostii i komunikantów. W Encykl. Kośc., t. 2, s. 255 jest bibliografia. Siedlce, ul. Rawicza 32, 1959 – 2000, jest 29 siostr.

SALEZJANKI. Zgromadzenie Córek Maryi Wspomożycielki; habitowe. Założone w 1872 r. przez ks. Jana Bosko we Włoszech, do Polski przybyły w 1922 r. Hasło Zgromadzenia: Daj mi duszę, resztę zabierz. Oddają się działalności apostołskiej wśród młodzieży żeńskiej: żłobki, przedszkola, szkoły, internaty, świetlice i mają charakter misyjny. Augustów, ul. Portowa 44 (E), 1999 – 2000, są 4 siostry. Różanystok (B), 1922 – 2000, są 4 siostry. Sokołów Podlaski, ul. Kosowska 26 (D), 1930 – 2000, jest 11 siostr. Skórzec (S), były po I wojnie światowej. Suwałki, ul. Sejneńska 10 (E), 1990 – 2000, jest 10 siostr.

SERCANKI. Zgromadzenie Córek Najczystszej Serca Najświętszej Maryi Panny; niehabitowe. Założone w 1885 r. przez O. Honorata Koźmińskiego, Elżbietę Stumer i Paulę Malecką. Były liczne w Rosji, do 1920 r. na terenie Polski tylko dwa domy, w Warszawie i Nowym Mieście n/Pilicą. W latach 1923 – 1939 pracowały w 32 miejscowościach. Po 1945 r. znów licznie przybyły z placówek za Bugiem. Od 1945 – 1979 pracowały w 44 miejscowościach. Hasło Zgromadzenia: Serce Maryi ucieczką naszą. Pracują jako katechetki, pielęgniarki, w biurach kościelnych, zajmują się krawiectwem, introligatorstwem

itp. Biała Podlaska, ul. Brzeska 33 (S), 1974 – 2000, jest 5 sióstr. Białystok, ul. Leszczynowa 28, 1966 – 2000, są 4 siostry. Białystok, ul. Ogrodowa 29, 1966 – 2000, są 3 siostry. Brańsk, ul. Kościelna 6/4 (D), 1947 – 2000, są 3 siostry. Drohiczyn, ul. Kościelna 10, 1951 – 2000, jest 9 sióstr. Drohiczyn, ul. Kotlarska 9, 1956 – 2000, jest 8 sióstr. Filipów (E), w 1928 r. proboszcz pisał: Przed paru laty sprowadziłem Sercanki, ale z powodu trudnych warunków materialnych wyjechały”. Kodeń, ul. Sławatycka 15 (S), 1933 – 2000, jest 5 sióstr. Kolno, ul. Czerwińska 4 (Ł), 1923 – 1948, praca w domu dziecka. Kolno, ul. Kościelna 15 (Ł), 1951 – 1992. Kolno, ul. Kościelna 17 (Ł), 1998 – 2000, są 2 siostry. Łomża, plac Jana Pawła II, 1923 – 2000, jest 12 sióstr. Łomża, ul. Sadowa 3, 1949 – 2000, są 4 siostry. Łomża, ul. Sadowa 8/15, 1923 – 2000, są 4 siostry. Łomża, ul. Stacha Konwy 7, 1925 – 1936, prowadziły Internat Seminarium Nauczycielskiego. Łomża, ul. Wiejska 4, 1925 – 1932, w ochronce dla dzieci. Łomża, plac Zambrowski 16, 1954 – 1976. Pierńki Borowe, w parafii Dobrzyjałowo (Ł), 1934 – 1937, praca w przytułku dla starców. Skórzec, ul. Siedlecka 16 (S), 1923 – 2000, jest 31 sióstr i 6 nowicjuszek. Skórzec, ul. Siedlecka 19 (S), przy klasztorze Księży Marianów, 1924 – 2000, jest 5 sióstr. Zambrów, ul. Wojska Polskiego (Czyżewska) (Ł), 1948 – 1954, praca w domu dziecka.

SIOSTRY MARYI NIEPOKALANEJ. Zgromadzenie Sióstr Maryi Niepokalanej; habitowe. Założone w 1854 r. przez ks. Jana Sznajdera we Wrocławiu. Hasło Zgromadzenia: W służbie Niepokalanej Maryji. Zajmują się dziewczętami i kobietami samotnymi, chorymi, starcami, katechizacją, pracują na misjach. Nowe Opole (S), – 1997; były 2 siostry.

SIOSTRY MIŁOSIERDZIA BOŻEGO. Zgromadzenie Sióstr Jezusa Miłosiernego; habitowe. Założone w 1947 r. przez ks. Michała Sopoćko przy współudziale Faustyny Osińskiej i Benigny Naborowskiej. Zgromadzenie posiada charakter apostołski, Siostry pracują w katechizacji i świadczą czyny miłosierdzia w różnej formie. Białystok, ul. Poleska 42, 1997 – 2000, -. Niewodnica Kościelna (B), 1985 – 1997.

SIOSTRY OD ANIOŁÓW, niehabitowe, założone w 18899 r. przez ks. Wincentego Kluczyńskiego i Bronisławę Stankowicz. Obecność Sióstr wśród ludzi ma na wzór Aniołów Stróżów prowadzić do Boga, chronić przed złem i pomagać w dobrem. Siostry pracują jako katechetki, pielęgniarki, opiekunki społeczne i parafialne. Białystok, ul. Łąkowa 15/1, 1946 – 2001, jest 5 sióstr. Niewodnica Kościelna (B), 1947 – 1969. Pisz, ul. Warszawska 10 (E), 1965 – 2001, są 4 siostry.

SIOSTRY SERCA JEZUSA. Zgromadzenie Sióstr zwanych Córkami Niepokalanego Poczęcia NMP; habitowe. Założone w 1911 r. przez ks. Konstantego Marszałowicza we Lwowie. Hasło Zgromadzenia:

Niepokalane Serce Maryi zwycięży. Pomoc przez katechizację, posługę w kościele, opiekę nad chorymi i ubogimi w parafii. Biała Podlaska, ul. Długa 10 (S), – 1997.

SIOSTRY ŚWIĘTEJ RODZINY. Zgromadzenie Sióstr Świętej Rodziny z Bordeaux; habitowe. Założone w 1820 r. we Francji, w 1934 r. przybyły do Polski. Hasło: Chwała Bogu samemu – wszystko przez Maryję. Zabłocie (S) ok. 15 km od Kodnia, 1978 – 1992. Kodeń (S), 1980 – 1983.

SŁUGI JEZUSA. Zgromadzenie Zakonne Sługi Jezusa; niehabitowe. Założone w 1884 r. przez O. Honorata Koźmińskiego i Eleonorę Motylowską. Szczególną troską otaczają dziewczęta pracujące u rodzin obcych, w różnych instytucjach usługowych i w ośrodkach przemysłowych, włączają się w prace katechetyczne i duszpasterskie Kościoła. Białystok, ul. Waszyngtona 8 m 3, 1986 – 1989. Biała Podlaska, ul. Warszawska 66 A (S), 1974 – 2000, są 3 siostry. Siedlce, ul. Wyszyńskiego 12/52, 1953 – 1999, były 3 siostry.

SŁUŻEBNICZKI ŚLĄSKIE. Zgromadzenie Sióstr Służebniczek NMP Niepokalanie Poczętej (Śląskie). Założone w 1850 r. przez Edmunda Bojanowskiego. Hasło Zgromadzenia: Oto Ja służebnica. Zajmują się wychowaniem opuszczonych i zaniedbanych dzieci, sierotami i chorymi. Białystok, ul. Cedrowa 16, 1993 – 2001, są 3 siostry. Siedlce, ul. Strzelecka 10, 1993 – 2001, są 4 siostry.

SŁUŻKI. Zgromadzenie Sióstr Służek Najświętszej Maryi Panny Niepokalanej z Mariówki. Założone w 1878 r. przez O. Honorata Koźmińskiego; niehabitowe. Hasło Zgromadzenia: Kochajmy Maryję i służmy Jej wiernie. Celem szczegółowym jest opieka religijna ludności wiejskiej i środowiska, w którym Siostry żyją i pracują. Domy są podane według diecezji.

Diecezja Białostocka. Białystok, schroniska dla dzieci i starców, 1914 – 1923, sióstr 6. Białystok, szwalnia ok. 1890 – 1908. Białystok, ul. Warszawska, dom prowincjalny i nowicjat ok. 1902 – 1918. Białystok, ul. Warszawska 46, 1945 – 2001, jest 6 sióstr. Białystok, ul. Ciołkowskiego 11/1, 1974 – 2001, jest 7 sióstr. Dąbrowa Białostocka, 1895 – 1913. Dolistowo Stare 115, nowicjat, 1889 do nie wiadomo. Dolistowo, szpitalik, opieka nad tercjarstwem 1885 – 2001, są 3 siostry. Goniądz, ul. Szpitalna 20, 1903 – 2001, jest 15 sióstr. Korycin, herbaciarnia, 1892 – 1918, sióstr 4. Sokółka, 1897 – 2001, są 3 siostry. Suchowola, 1913 – 1924; razem 12 domów zakonnych.

Diecezja Drohiczyńska. Siostry w Drohiczynie były od 1934 do 1951 r., mianowicie: Drohiczyn, gimnazjum biskupie, sióstr 8. Drohiczyn, bursa dla dziewcząt, sióstr 4. Drohiczyn, bursa dla chłopców,

sióstr 4. Sokołów Podlaski, ul. Kościuszki 2, 1904 – 2001, jest 12 sióstr. Sokołów Podlaski, ul. Kościuszki 18, 1954 – 1977, sióstr 5. Węgrów, ul. Kościuszki 7, 1899 – 2001, jest 6 sióstr.

Diecezja Ełcka. Augustów (adres nieznany), 1890 – 1905. Augustów, osiedle Śródmieście 27/4, 1976 – 2001, są 4 siostry. Augustów, ul. Kardynała Wyszyńskiego, 1984 – 2001, są 3 siostry. Giżycko, ul. Pionierska 14A, 1995 – 2001, są 2 siostry; razem 6 domów zakonnych.

Diecezja Łomżyńska: Andrzejewo k. Czyżewa, ul. Winna 1, 1986 – 2001, są 2 siostry. Brańszczyk, przed 1904 – ok. 1909. Chlebotki Stare, 1940 – 1946, 6 sióstr. Długosiodło, ul. Dąbrowszczaków 1953 – 1974. Długosiodło, ul. Probstowo 5, 1953 – 2001, jest 8 sióstr. Goworowo, ochronka i schronisko 1886 – 1918. Jedwabne, przedszkole 1945 – 1957, 8 sióstr. Kadzidło, ul. Sportowa 14, 1957 – 2001, jest 7 sióstr. Krasnosielc, ul. Nadrzeczna 13, 1925 – 2001, są 2 siostry. W Łomży siostry były od 1882 r. (1954 – 1985 dom prowincjalny mieścił się przy ul. Sadowej 1/15). Łomża, ul. Wojska Polskiego 4, dom prowincjalny, 1934 – 2001, są 22 siostry. Łomża, ul. Krzywe Koło, 1965 – 2001, są 3 siostry. Łomża, ul. Radziecka, przedszkole, 1998 – 2001, jest 9 sióstr. Łomża, ul. Ostrołęcka, dom dziecka, 1945 – 1954, sióstr). Łomża, ul. Sadowa 4, dom katolicki, 1936 – 1954, sióstr 19. Łomża, ul. Sadowa 1/15, 1954 – 1986, sióstr 20. Łomża, ul. Dworna, plebania, 1952 – 1973, 1978 – 1985, siostry 2. Łomża, ul. Sadowa 4/13, 1986 – 1990, 1995 – 2001, siostry 4. Łomża, ul. Sikorskiego, przedszkole, 1947 – 1975, sióstr 11. Łomża, ul. Bernatowicza, ochronka i żłódek, 1934 – 1945, sióstr 8. Czarnia, 1906 – 1908, sióstr 4. Łapy, prowadziły sklep, 1936 – 1939, sióstr 5. Mały Płock, 1909 – 1913. Nowogród, 1913 – 1918. Myszyniec, 1900 – 1911, sióstr 5. Myszyniec, ul. Rynarzewskiego, 1969 – 2001, sióstr 5. Ostrołęka, ul. Gomułckiego 1A, 1978 – 2001, siostry 3. Piątnica, 1905 – 1915. Tykocin 1892 – 1932, sióstr 3. Śniadowo, przed 1906 – ok. 1914. Wąsewo, ok. 1896 – ok. 1912. Wysokie Mazowieckie, ochronka i sklep, 1932 – 1935, sióstr 5. Wyszaków, ul. Białostocka 12, ok. 1890 – 2001, są 4 siostry. Zuzela, 1991 – 2001, są 4 siostry. Szekłów, 1985 – 1993, siostry 3; razem 34 domy zakonne.

Diecezja Drohiczyńska. Siostry w Drohiczynie były od 1934 do 1951 r., mianowicie: Drohiczyn, gimnazjum biskupie sióstr 8. Drohiczyn, bursa dla dziewcząt, sióstr 4. Drohiczyn, bursa dla chłopców, sióstr 4. Sokołów Podlaski, ul. Kościuszki 2, 1904 – 2001, jest 12 sióstr. Sokołów Podlaski, ul. Kościuszki 18, 1954 – 1977, sióstr 5. Węgrów, ul. Kościuszki 7, 1899 – 2001, jest 6 sióstr.

Diecezja Siedlecka. Garwolin, adres nieznany, były w 1887. Garwolin, szpital, 1916 – 1967, sióstr 12. Garwolin, ul. Staszica 11, 1981 –

1998, siostry 3. Garwolin, ul. Wolna 4, 1904 – 2001, jest 8 sióstr. Golice, szwalnia 1890- ok. 1919. Górzno, 1900 – 1909. Huszlew, 1906 – 1919, 1953 – 1960 sióstr 5, 1986 – 1995 siostry 3. Jabłonna, 1899 – ok. 1913. Jedlanka, ul. ks. Leszkiewicza 1, 1946 – 2001, są 4 siostry. Kock, ul. Kościuszki 5A, 1898 – 2001, są 4 siostry. Korytnica, ochronka, 1905 – 1920. Łakarzew, introligatornia i praca w szkole, 1885 – 1945, sióstr 4. Łosice, ul. Bialska 27/23, 1974 – 2001, są 3 siostry. Olszewnica, ochronka, tkactwo, 1908 – 1920. Parysów, 1918 – 1993, sióstr 6. Podwierzbie, szkoła początkowa, 1915 – 1918. Przygody, 1949 – 2001, jest 8 sióstr. Ruchenka, ochronka, 1901 – 1933. Ruchna, ochronka 1905 – 1933. Ryki, pielęgniarstwo, katecheza, 1949 – 1997, sióstr 6. Samogoszcz, 1906 – 2001, są 3 siostry. Siedlce, dom dziecka „Gniazdo”, 1918 – 1976, sióstr 7. Siedlce, introligatornia, szwalnia, od 1894. Siedlce, przedszkole, 1947 – 1978, siostry 3. Siedlce, szpital, 1918 – 1921. Siedlce, ul. Floriańska 3 od (nie wiadomo) – 2001, jest 6 sióstr. Siedlce, ul. Ogrodowa 14, 1973 – 2001, jest 8 sióstr. Siedlce, ul. Starowiejska (obecnie Żymirskiego), ok. 1899 – 1985, dom przeniesiony na ul. Kasprzaka (obecnie Kardynała Wyszyńskiego) – 1992. Siedlce, ul. Świerczewskiego, 1972 – 1980. Sobieszyn, 1952 – 1956, były 3 siostry. Stara Wieś, ok. 1890 – 1906. Stok, ochronka, 1914 – 1921. Suchożebry, 1893 – 1906. Szaruty, ochronka, 1904 – 1933. Ułęż, ok. 1906 – 1913. Wojcieszków, ul. Kościelna 46, 1911 – 2001, jest 6 sióstr. Wola Ossowińska, ochronka, 1914 – 1915; razem 37 domów zakonnych.

SZARYTKI. Siostry Miłosierdzia św. Wincentego a Paulo; habitowe. Założone w XVII wieku przez św. Wincentego a Paulo we Francji, do Polski przybyły w 1652 r. Hasło Szarytek: Miłość Chrystusa nagli nas. Służą ubogim w domach, chorym w szpitalach, starcom, pracują na misjach zagranicznych, katechizują dzieci i młodzież. Biała Podlaska (S), w 1716 r. sprowadził je Stanisław Radziwiłł, były tam do 1884 r., wróciły w 1921 r. Były do roku Białystok, ul. Rynek Kościuszki 5, były 1768 – 1864, wróciły – 2000 r. – ile Sióstr? Łomża, były w drugiej połowie XIX wieku i w okresie międzywojennym w szpitalu Świętego Ducha i w Zakładzie Opieki dla Dorosłych, do 1963 r. Obecnie: Łomża, ul. Gielczyńska 6 sióstr. Łomża ul. Kard. Wyszyńskiego, 1999 – 2000, są 3 siostry. Łuków, ul. Stodolna 3 (S), -2000, są 3 siostry. Ostrołęka, ul. Szwedzka 2A (Ł), były od XVIII wieku, w okresie międzywojennym do 1952 r. w szpitalu św. Józefa, 2000 są przy parafii, 3 siostry. Siedlce, ul. 1 Maja 57, – 1997, są 3 siostry. Suwałki.(E), w 1963 r. przeniesione z Łomży służbowo wraz z chorymi Zakładu Opieki dla Dorosłych, w 1970 r. zamknęły dom w Suwałkach. Szczuczyn (Ł), były od drugiej połowy XIX wieku do 1951 r. w szpitalu, następnie przy parafii do 1974 r.,

wówczas zamknęły dom. Wiadomo iż w 1921 r. sprowadzono Siostry do Milanowa, Radzyna, Sterdyni i Wyrozęb (diec. Siedlecka). Przełożone Szarytek nie autoryzowały tego tekstu o swoim Zgromadzeniu.

TERESKI. Zgromadzenie Sióstr „Jedność” pod wezwaniem św. Teresy od Dzieciątka Jezus; niehabitowe. Założone w 1925 r. przez ks. Andrzeja Mazurkiewicza. W 1954 r. Sodalicja Pracownic Katolickich przekształciła się w zgromadzenie zakonne. Hasło Zgromadzenia: Gdzie jest miłosierdzie i miłość, tam jest Bóg. Celem Zgromadzenia jest gorliwe, pokorne i kulturalne apostołstwo czynu i słowa w różnej formie, w jedności z hierarchią Kościoła. Diecezja Drohiczyńska. – Biała Podlaska, ul. Reymonta 13D, 1945 – 2001, jest 5 sióstr. Hadynów, 1974 – 2001, są siostry. Jedlanka, 1932 – 1974. Kock, 1930 – 1966. Kolembory, 1928 – 2000. Komarówka Podlaska, 1928 – 2001, są 3 siostry. Krzesk, 1928 – 2001, już nie istnieje. Łuków, 1930 – 1995. Marianów, 1960 – 1995. Okrzeja, 1927 – 1930. Parczew, 1938 – 1986. Rossosz, 1938 – 1990. Siedlce, ul. 11 Listopada 6, 1929 – 2001, jest 18 sióstr. Siedlce, ul. Cmentarna 29, 1933 – 2001, jest 12 sióstr. Stoczek Łukowski, 1928 – 1951. Zbuczyn, 1928 – 2001, są 3 siostry. Diecezja Drohiczyńska. – Knychówek, 1968 – 1999. Sokołów Podlaski, 1928 – 1989.

TEREZJANKI. Zgromadzenie Sióstr św. Teresy od Dzieciątka Jezus; habitowe. Założone w 1936 r. na Wołyniu przez biskupa Adolfa Szelażka. Hasło Zgromadzenia: Szerzyć miłość dla Najwyższej Miłości. Celem szczegółowym jest wychowanie młodzieży w szkołach i poza, praca w zakładach wychowawczych, pomoc w duszpasterstwie parafialnym i dziełach charytatywnych. W Encykl. Kośc., t. 8, s. 830 jest bibliografia. Mońki, ul. Kościelna 1A (B), 1963 – 2000, jest 10 sióstr i 8 nowicjuszek. Ostrów Mazowiecka, ul. Kościuszki 39/1 (Ł), podczas II wojny światowej kilka zakonnic znalazło się w Ostrowi Maz. i tutaj pozostały, ale dom formalnie Suwałki, ul. Artyleryjska 7 (E), 1983 – 2000, jest 5 sióstr i 3 postulantki. Suwałki, ul. E. Plater 2 (E), 1958 – 2000, jest 7 sióstr. Wasilków, ul. Kościelna 40 (B), 1969 – 2000, jest 7 sióstr.

URSZULANKI. Zgromadzenie Sióstr Urszulanek Maryi Panny Niepokalanej z Gandino. Założył je w 1818 r. w Gandino Bergamo we Włoszech ks. Franciszek della Madonna. Cel Zgromadzenia: opieka nad dziećmi, młodzieżą i starszymi ludźmi w potrzebie. Nurzec, ul. Akacja 4 (D), 1995 – 2000, są 3 siostry.

URSZULANKI SZARE. Siostry Urszulanki Serca Jezusa Konającego; habitowe, założone w 1920 r. przez Urszulę Ledóchowską. Hasło Zgromadzenia: Oto Ja służebnica Pańska, niech mi się stanie według słowa Twego. Celem szczegółowym jest wychowywanie dzieci i młodzieży, służba najbardziej potrzebującym oraz inne formy działania

zmierzające do ewangelizacji świata. Augustów, ul. Konopnickiej 3 (E), od 1985 r. prowadziły przedszkole, potem świetlicę dla dzieci trudnych, 2000 jest 5 sióstr. Augustów, ul. Zarzecze 27 (E), dom otwarto w 2000 r., sióstr 3. Białystok, ul. Kościuszki 2, 1994 – 2000, są 3 siostry. Ciechanowiec, ul. Kościelna 4 (D), 1974 – 1991, były 3 siostry. Czeremcha, ginna hajnowka (D), 1961 – 1962, były 2 siostry. Parczew, ul. Kościelna 53 (S), 1981- 2000, są 3 siostry. Piątница (Ł), 1980 – 1992, były 3 siostry.

WESTIARKI. Zgromadzenie Sióstr Westiarek Jezusa; niehabitowe. Wyrosło i powstało w latach 1861 – 1890, założone przez O. Honorata Koźmińskiego i Józefę Kawecką. Hasło Zgromadzenia: Wszystko dla Jezusa przez Maryję. Siostry reperują zniszczone i szyją nowe szaty kościelne, dbają o czystość szat liturgicznych, włączają się w przygotowanie dzieci do pierwszej komunii świętej. Zaręby Kościelne, ul. Farna 1 (Ł), 1929 – 2000, jest 5 sióstr. W 1939 r. przełożona zwróciła się do biskupa St. Łukomskiego w Łomży o pozwolenie na założenie domów w Czyżewie i Zuzeli. Otrzymała odpowiedź, iż wobec licznych już istniejących w diecezji łomżyńskiej zgromadzeń zakonnych zakładanie nowych nie jest wskazane.

WSPOMOŻYCIELKI. Zgromadzenie Maryi Wspomożycielki Dusz Czyśćcowych; niehabitowe. Założone w 1889 r. przez O. Honorata Koźmińskiego i Matkę Natalię. Celem Zgromadzenie jest niesienie pomocy duszom czyśćcowym przez praktykowanie uczynków miłosierdzia, a zwłaszcza przez opiekę nad chorymi, katechizację dzieci i młodzieży, prace w przedszkolach. Sokołów Podlaski (S), po I wojnie przybyły, kiedy odeszły?

Podsumowanie

Na terenie istniejących po 1992 r. diecezji białostockiej, drohiczyńskiej, ełckiej, łomżyńskiej i siedleckiej istniały zgromadzenia zakonne męskie i żeńskie. Do 1864 r. wśród męskich byli: augustianie – eremici 1 dom, bernardyni 5, dominikanie 7, franciszkanie konwentualni 2, jezuita 3, kameduli 1, karmelici trzewiczekowi 3, komuniści – bartoszkowie 1, marianie 2, misjonarze 3, paulini 2, pijarzy 4, reformaci 5 ; razem 43 domy. W wyniku licznych kasat, po 1864 r. pozostał tylko jeden dom kapucynów w Łomży. W okresie międzywojennym na to samo miejsce wrócili: karmelici trzewiczekowi 1, marianie 1, paulini 1 dom, a powstały nowe zgromadzenia: oblaci 1, salezianie 3 domy. Po 1945 r. powstały domy zakonne: franciszkanie konwentualni 2, kapucyni 3,

kanonicy laterańscy 2, marianie 1, michalicy 1, oblacy 1, orioniści 1 palotyni 5, paulini 1, salezianie 2, salwatorianie 6, sercanie 1 i werbiści 1. W 2000 r. były 32 domy wszystkich zgromadzeń męskich; z tych 12 domy powstały po 1980 r.

Żeńskie. O ile domy męskie pozostawały długo w jednym miejscu, bowiem miały własne budynki klasztorne lub były powiązane z parafiami, to domy żeńskie częściej zmieniały się. Zakonnice mieszkaly we własnych domach, i tutaj pozostawały długo, bądź mieszkaly w budynkach parafii i były na umowie o pracę; te przychodziły i odchodziły. Ponadto w miastach przenosiły się na inne miejsce, czyli formalnie nie likwidowały domu zakonnego, a znajdował się on pod innym adresem. Przed rozbiorem kraju na omawianym terenie były tylko dwa zakony (nie domy) żeńskie: benedyktynki i szarytki. Klasztor benedyktynek w Drohiczynie uległ kasacji w 1856 r. a w Łomży klasztor przetrwał do 2000 r., natomiast szarytki pozostały w Białej Podlaskiej, Białymstoku i Ostrołęce oraz zapewne przy innych szpitalach jako zależne od ich istnienia. Z istniejących potem zgromadzeń (nie domów) w latach pięćdziesiątych założono 7, po 1864 r. – 16, po 1900 r. – 17, po 1945 r. – 1 zgromadzenie. Zostaną podane domy istniejące w 2000 r. oraz w nawiasie wcześniej zlikwidowane: albertynki 6 (4), antonianki 1 (1), benedyktynki 2, benedyktynki loretanki 2 (7), benedyktynki misjonarki 4, benedyktynki oblactki 1, boromeuszki 2 (1), dominikanki 1, dominikanki misjonarki 1, eucharystki 2 (1), felicjanki 4 (2), franciszczanki od cierpiących 2, kapucynki 2, karmelitanki bosc 1, karmelitanki z Sosnowca 2, karmelitanki instytut 3, małe siostry Jezusa 1, Maryi Niepokalanej 1, miłosierdzia bożego 2 (1), misjonarki 7 (10), nazaretanki 8, od aniołów 2 (1), obliczanki 0 (6), od Jezusa 1, opatrności bożej 4 (2), orionistki 1, pallotynki 5 (1), pasjonistki męki 1 (2), pasjonistki od krzyża 1, pasterzanki 3 (3), paulinki 1, pocieszycielki 0 (1), rodzina Maryi 4 (22), sakramentki benedyktynki 1, salezjanki 4 (1), sercanki 13 (7), służebniczki śląskie 0 (2), sługi Jezusa 2 (1), służki 34 (6?), szarytki 3 (6), tereski 7 (10), terezjanki 5 (1), urszulanki z Gandino 1, urszulanki szare 4 (3), westiarki 1, wspomóżycielki 1 dom. Najliczniejsze domy miały służki, sercanki i tereski.

Z zestawienia zgromadzeń męskich i żeńskich widać, że do końca XVIII wieku na omawianym terenie znajdowały się nieliczne klasztory męskie, a znikoma liczba klasztorów żeńskich. Wpłynął na to zapewne brak większych miast i położenie na skraju dawnych macierzystych diecezji: łuckiej (Podlasie), płockiej (Mazowsze) i wileńskiej (Wielkie Księstwo Litewskie). W pierwszej połowie XIX wieku życie zakonne prawie zamarło z powodu nieprzychylnego nastawienia ówczesnych

z rządów do zakonów. Istotna zmiana nastąpiła w drugiej połowie tego stulecia, a to w wyniku powstawania zgromadzeń ukrytych, które wyraźnie ujawniły swoje struktury na początku XX wieku. W 2000 r. zgromadzenia żeńskie są bardziej liczne niż męskie a jedne i drugie znajdują się przeważnie na usługach parafii, gdzie realizują swoje powołanie i skąd czerpią środki do życia. Właśnie utrzymanie się z własnej pracy pozwoliło na tak szybki rozwój zgromadzeń żeńskich, dawniej bowiem wstępując do klasztoru należało wnieść posag⁵.

ROMAN CATHOLIC RELIGIOUS ORDERS IN NORTH-EASTERN POLAND

SUMMARY

The author portrayed the network of the past and present monasteries and nuneries on the area of existing after the year 1992 Białystok, Elk, Drohiczyń, Łomża and Siedlce dioceses. He based his work on the literature concerning convents and monasteries, encyclopaedias, diocese year-books and surveys sent to monasteries and convents. Till the year 1864 there were thirteen monasteries, that consisted of 39 monastic houses altogether. After that year there was only one monastery and one monastic house left. In the period between the two World Wars there were five monasteries and seven monastic houses, while in the year 2000 there were twelve monasteries and thirty two monastic

⁵ Podstawowa literatura do tego opracowania, jeszcze nie cytowana. Katalog diecezji siedleckiej, Siedlce 1997. Encyklopedia Katolicka, t. 1 – 8. Encyklopedia Kościelna, pod red. M. Nowodworskiego, różne tomy. Rocznik diecezji drohiczyńskiej, Drohiczyń 1999. Rocznik jubileuszowy diecezji łomżyńskiej, Łomża 2000. Schematyzm diecezji elckiej, Elk 1999. Spis kościołów i duchowieństwa archidiecezji białostockiej, Białystok 1998. W. Jemielity, Diecezja łomżyńska. Studium historyczne parafii, Łomża 1990. L. Królik, Organizacja diecezji łuckiej i brzeskiej od XVI do XVIII wieku, Lublin 1983. J. Kurczewski, Biskupstwo wileńskie, Wilno 1912. T. Żebrowski, Zarys dziejów diecezji płockiej, Płock 1976. Historia Kościoła w Polsce, pod red. B. Kumora i Z. Obertyńskiego, t. 1, Poznań – Warszawa 1974, t. II, Poznań – Warszawa 1979. Kościół w Polsce, pod red. J. Kłoczowskiego, t. 1, Kraków 1966. A. Jakubczyk, Zgromadzenie Sług Jezusa w społeczeństwie polskim w latach 1884 – 1939, Warszawa 2001.

houses. Before the partition of Poland, on the discussed area, there were only two nuneries – Benedictine Nunery and Sisters of Charity. In the first half of the nineteenth century monastic life almost died out due to bad attitude of the invaders' authorities towards monasteries. In the 50s of the nineteenth century nine new nuneries were opened, after 1864 sixteen of them were added, after the year 1900 eighteen of new ones were added and after the year 1945 a new one was added. They are mostly nuneries which members do not wear monk's frocks. In the year 2000 women's convents are more popular than monasteries, while booth of them mostly work for the good of the Parish where they realize their vocation and where they get the money from. The fact that they earn for their own living made the rapid growth of nuneries possible, in contrast, earlier anybody who wanted to become a monk/nun he/she had to bring dowry with him/her.